

**TALOUSARVION LAADINTAOHJE
VUODELLE 2025**

Hyväksytty kunnanhallituksessa 19.8.2024 §

Yleistä

Kuntalain (410/2015) 110 §:n mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota.

Julkisen talouden suunnitelma ja kuntatalousohjelma 2025–2027

Vuoden 2023 tilinpäätösarvioiden mukaan kuntien talouden tilanne oli odotetun vahva, joskin syksyllä 2023 ennakoitiin vieläkin vahvempaa tulosta. Tilanteen tarkempaa vertailua aiempiin vuosiin vaikeuttaa osaltaan sote-uudistus. Vuosikate vahvistui 790 milj. eurolla 4,24 mrd. euroon ollen koko 2000-luvun vahvin. Vuosikate riitti kattamaan selvästi sekä poistot että nettoinvestoinnit. Tilikauden tulos, 1,8 mrd. euroa, oli myös hyvin vahva. Tämän seurauksena taseen kertynyt ylijäämä kasvoi lähes 1,9 mrd. eurolla 16,81 mrd. euroon. Toiminnan ja investointien rahavirta oli noin 240 milj. euroa positiivinen 400 milj. euron heikkenemisestä huolimatta.

Tulorahoituksen vahvuus selittänee sen, että lainamäärä jatkoi laskuaan toista vuotta peräkkäin, mikä on hyvin poikkeuksellista. Kuntien yhteenlaskettu lainamäärä väheni noin 243 milj. eurolla 18,45 mrd. euroon, kun edellisvuonna vähennystä oli peräti 430 milj. euroa. Sen sijaan rahavarat vähenivät peräti vajaalla miljardilla eurolla, mikä vaikuttaa hieman ristiriitaiselta ottaen huomioon tulorahoituksen vahvuus. Rahavarojen huomattavaa vähentymistä selittänee osaltaan nettoinvestointien merkittävä 1,66 mrd. euron kasvu, mikä taas selittyy pitkälti luovutustulojen yli 1,5 mrd. vähenemisellä. Kunnat myivät siis poikkeuksellisen paljon omaisuutta vuonna 2022, kun taas vuonna 2023 myynnit jäivät melko vähäisiksi. Omaisuuden myynneistä euromääräisesti merkittävä osa koostui sote-kiinteistöistä. Sote-uudistuksesta johtuen kunnat ovat myyneet sote-kiinteistöjään aiempaa enemmän. Myös Helsingin kaupungin liikennelaitoksen yhtiöittäminen lisäsi luovutustulojen määrää merkittävästi vuonna 2022.

Korkotason nousu on myös luultavasti vaikuttanut siihen, että kunnat eivät ole nostaneet uusia lainoja siinä määrin kuin aiempina vuosina korkojen ollessa matalia. Sen sijaan oletettavasti kunnat ovat käyttäneet aiempaa enemmän rahavaroja investointien rahoittamiseen ja lainojen lyhennyksiin.

Sote-uudistus muutti kuntayhtymäkenttää

Vuonna 2023 toiminnassa oli 99 kuntayhtymää, kun vuonna 2022 kuntayhtymiä oli vielä 126. Tilinpäätösarvotiedot olivat saatavilla 93 kuntayhtymästä ja 5 puuttuvan kuntayhtymän tiedot imputoitiin vuoden 2023 tilinpäätösennakkotiedoilla. Yhden, vuoden 2023 aikana toimintansa lopettaneen, kuntayhtymän osalta mitään edellä mainituista tiedoista ei ollut käytettävissä. Tarkastelun pohjana on siis yhteensä 98 kuntayhtymän tiedot, joista 31 on koulutus kuntayhtymiä ja 18 maakuntien liittoja. Loput on luokiteltu ryhmään muut, jossa suurimpina ovat Helsingin seudun liikenne - kuntayhtymä (HSL) ja Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä (HSY).

Kuntayhtymien vuosikate heikkeni noin 510 milj. eurolla edellisvuodesta. Vuosikate oli noin 300 milj. euroa positiivinen, kun edellisvuonna se oli noin 810 milj. euroa. Vuosikate oli positiivinen kaikissa kuntayhtymätyypeissä. Vuosikatteen heikkenemisestä huolimatta vuosikate riitti kattamaan poistot. Myös toiminnan ja investointien rahavirta kääntyi noin 56 milj. euroa positiiviseksi.

Hallituksen kuntataloutta koskevat linjaukset

Hallitus on asettanut tavoitteeksi, että kansantalouden tilinpidon mukainen kuntahallinnon rahoitusasema on lähellä tasapainoa tai hieman alijäämäinen vuonna 2027. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää kuntatalouden tilanteen kohenemista, sillä julkisen talouden painelaskelman perusteella kuntahallinnon rahoitusasema suhteessa bruttokansantuotteeseen on -0,7 prosenttia vuonna 2027.

Hallitusohjelman mukaan valtio sitoutuu kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita. Hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille.

Peruspalvelujen valtionosuuslain mukaan tehtävien ja velvoitteiden laajennuksiin sekä uusiin tehtäviin osoitetaan 100-prosenttinen valtionosuus. Valtion rahoitusvastuun täysimääräinen toteutuminen edellyttää myös sitä, että uusien tai laajentuvien tehtävien ja velvoitteiden vaikutukset kuntatalouteen arvioidaan realistisesti. Huomiota tulee kiinnittää myös tehtävä- ja velvoitemuutosten henkilöstövaikutuksiin, koska kunta-alan palkansaajien eläköityminen on voimakasta ja työvoimatilanne vaihtelee paljon niin toimialoittain kuin alueittainkin.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan kuntien rahoituksen ja valtionosuusjärjestelmän kokonaisuus uudistetaan vastaamaan kuntien uutta roolia ja sote- ja TE-uudistusten jälkeistä tilannetta. Kuntien toimintaedellytysten vahvistamiseksi hallitus on myös käynnistänyt ohjelman, jonka tavoitteena on karsia kuntien toiminnan ja tehtävien mitoitusta ja toteutustapojen yksityiskohtaista sääntelyä. Lisäksi käynnissä olevaa kiinteistöverouudistusta jatketaan hallitusohjelman mukaisesti. Kiinteistöverouudistuksen päämääränä on saattaa rakennusten ja maapohjien verotusarvot vastaamaan paremmin niiden todellisia käyviä arvoja. Julkisen sektorin tilaohjelma on käynnistymässä keväällä 2024.

Kuntakonserni

Kuntalaki (410/2015) korostaa konsernien merkitystä ja kunnan toiminnan ja talouden ohjausta kokonaisuutena. Kuntakonserni sisältää kunnan oman organisaation, kunnan liikelaitokset sekä yhteisöt, joissa kunnalla kirjanpitolain (1336/1997) tarkoittaman määräysvalta.

Konserniyhtiöiden tulee sopeuttaa toimintansa kunnan talouden antamiin kehyksiin.

Riskienhallinta

Talousarvion laadinnan yhteydessä on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti kaikkia organisaation toimintaan liittyviä riskejä.

Merkittävin riski sisältyy väestörakenteen muutokseen ja sen seurauksiin, jota sote-uudistuksen toimeenpano Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella pahimmillaan voimistaa tavalla, joka voi johtaa kunnan kriisiytymiseen sekä toiminnallisesti että taloudellisesti.

Toinen suuri muutos on työvoimapalvelujen järjestämisvastuun muuttuminen siten, että kuntien vastuu työttömyysetuuksien rahoituksesta laajenee vuoden 2025 alussa. Työmarkkinatuen rahoituksen lisäksi kuntien vastuu laajenee myös perus- ja ansiopäivärahan perusosan rahoitukseen kaikkien yli 100 päivää työttömän olleiden osalta. Vuoden 2025 alusta alkaen kaikki työttömät työnhakijat tulevat kuntien maksuvastuulle jo 100 työttömyyspäivän jälkeen. Vaikka valtio osoittaa kunnille laskennallista valtionosuutta kustannusten nousuun, niin uudistuksen jälkeen kuntien työttömyysetuuksien kuntakustannukset eivät poistu työttömän osallistuessa aktivoiviin työvoimapalveluihin, kuten kuntouttavaan työtoimintaan tai työkokeiluun

Muita riskejä ovat kasvava korjausvelka ja tyhjilleen jäävät kiinteistöt. Kunnan tulee kyetä sellaisiin korvaus- ja korjausinvestointeihin, joilla vahvistetaan kunnan elinvoimaa.

Niin ikään kunnan antamat rahoituslainat ja takaukset kuntakonserniin kuluville tytäryhtiöille ja ulkopuolisille yrityksille ovat kasvava huolenaihe.

Osaavan henkilöstön rekrytointi on riski, joka on syytä tunnistaa ja tunnustaa.

Strategiset päämäärät

Kunnan strategiset päämäärät on määritelty kuntastrategiassa. Vuoteen 2032 ulottuvan vision mukaan Rääkkylä on mahdollistava, luonnostaan ammentava vireä kulttuurikunta.

Kunta toimii yhteistyön ja hyvinvoinnin mahdollistajana siellä olevien vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden, yritysten sekä kolmannen sektorin kesken.

Rääkkylän kunnan talouden kehukset

Verotulot arvioidaan verottajan antaman ajantasaisen veroennusteen mukaisesti. Valtionosuudet arvioidaan samoin valtiovarainministeriön arvion mukaisesti.

Kunnan talous on ollut vuonna 2024 heikkenevä ja tilikauden tulos tulee olemaan positiivinen vain sen vuoksi, että kunnan metsäomaisuuden myynti toteutui alkuvuodesta

Talousarvion laadinnassa käytetään tuloveroprosentin osalta lukua 9,86 %, mikä tarkoittaa prosenttiyksikön nousua nykyiseen tuloveroprosenttiin. Vakituisen kiinteistön kiinteistövero on 0,55 %. Valtuusto päättää kunnan tulo- ja kiinteistöveroprosenteista 17.11.2024 mennessä.

Valtionosuuksien osalta kuntakohtaiset laskelmat ovat toistaiseksi vielä alustavia.

Talousarvio laaditaan todellisten tiedossa olevien tulojen ja menojen mukaisesti. Tuloperusteita tulee tarkastella kriittisesti sekä maksujen ja taksojen korotukset on otettava talousarviossa huomioon.

Kunnallinen virka- ja työehtosopimuskausi on 1.5.2022–30.4.2025. Kolmen vuoden sopimuskaudella työvoimakustannukset nousevat korkoa korolle laskien keskimäärin 8,79 prosenttia. Vuonna 2024 nousua vähintään keskimäärin 3,11 prosenttia.

Vuoden 2025 talousarvion laatimisen pohjana käytetään vuoden 2023 tilinpäätöksen toteutumalukuja. Palkat ja niihin liittyvät sivukulut arvioidaan keskitetysti. Huomattava on, ettei kunta enää hae työsuhteisiin palkkatukea vuoden 2025 alusta alkaen lukuun poikkeuksia, jotka on mainittu kunnanhallituksen päätöksessä 13.5.2024 § 66. Päätös koskee myös tytäryhtiötä.

Kuntapalvelujen tavoitteita ja niiden raportoinnissa käytettäviä mittareita tulee tarkastella kriittisesti siten, että palveluja ja niihin käytettävää rahaa voidaan tarkastella päätöksenteossa ja seurannassa riittävällä tarkkuudella. Toimintaa on arvioitava paitsi taloudellisesti niin myös määrällisesti ja laadullisesti siten, että talousarvio ja -suunnitelma täyttävät sille laissa asetetun velvoitteensa olla keskeinen kunnan toiminnan ohjausväline ja kunnan kokonaistaloudellinen suunnitelma.

Investoinnit tulee arvioida palvelujärjestelmän tulevaisuudennäkymien ja palvelujen parantamisen näkökulmasta. Korvaus- ja korjausinvestointeja tulee toteuttaa siten, että investoinneilla voidaan katsoa olevan hyötyä palvelujärjestelmään ja niiden toteuttamisen on vahvistettava kunnan elinvoimaa ja kokonaistaloudellisuutta. Korvausinvestoinneissa on otettava huomioon niiden vaikutus käyttötalouteen. Investoinneissa on myös otettava huomioon valtuuston päätös 22.8.2022, jolla kunta päätti liittyä ns. HINKU-kunnaksi.

Mahdolliset lisämäärärahatarpeet on katettava toimialan talousarvion käyttösuunnitelman sisältä.

Toiminnalliset ja laadulliset tavoitteet on asetettava tarkasti. Valtuustoon nähden sitovia ja konkreettisia toiminnallisia tavoitteita voi olla 2-5/valtuustotasoista tuloyksikköä kohden. Valtuustotasoiset tavoitteet tulee asettaa siten, että ne ovat helposti mitattavissa. Tavoitteista laaditaan erilliset taulukot. Taulukoita käytetään

tilinpäätöksiä laadittaessa ja arvioitaessa tavoitteiden toteutumista.

Lautakuntien tulee käyttösuunnitelmissaan antaa omat valtuustotason tavoitteista johdetut tavoitteet ja ne tulee johtaa operatiivisen johdon toimesta käytännön toiminnaksi

Talousarvion ja -suunnitelma laaditaan Kuntaliiton antaman suosituksen mukaisesti.

Talousarvion laatimisen aikataulu

Palkat ja niihin liittyvät sivukulut tulee olla valmiina **30. syyskuuta mennessä**. Hallintokuntien talousarvioluvut, lukuun ottamatta palkkoja, tulee olla valmiina taloussuunnitteluohjelmassa viimeistään **11. lokakuuta 2024**. Hallintokuntien on talousarvioehdotuksissaan huomioitava palkka- ja henkilöstökulujen määrät. Eläkemenoperusteiset ja varhaiseläkemenoperusteiset KuEL-maksut vahvistetaan vasta syys-lokakuun vaihteessa, jonka jälkeen niiden osalta voidaan päivittää lopulliset talousarvioluvut.

Kunnan konsernijohto, tytäryhteisöjen toimitusjohtajat ja hallituksen puheenjohtajat pitävät syyskuun loppuun mennessä tarvittavan määrän suunnittelu- ja neuvottelutilaisuuksia kunnan ja yhteisöjen strategioiden yhteensopivuuden varmistamiseksi ja toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden asettamiseksi.

Kunkin hallintokunnan tulee käsitellä talousarvioehdotuksensa lautakunnassa **10. lokakuuta 2024 mennessä**. Talousosastolle tulee jäädä riittävästi aikaa koota talousarvioehdotukset kunnan talousarvioksi ja –suunnitelmaksi.

Kunnanhallitus käsittelee talousarvioehdotukset ja –suunnitelmat **loka-marraskuun 2024** aikana siten, että verotusta päätettäessä tiedetään kunnan talouden tilannekuva

Ohje talousarvion täytäntöönpanosta annetaan viimeistään vuoden 2025 alussa.

Talousarvion laadintaan liittyviä tarkempia käytännön ohjeita antaa tarvittaessa kirjanpitäjä Elena Konovalova.

Rääkkylässä 19.8.2024

RÄÄKKYLÄN KUNNANHALLITUS

Esko Rautiainen
kunnanjohtaja